

Rolul profesioniștilor în societatea informațională

Dr. TATLANA OPRESCU
Biblioteca Universității din Pitești

Abstract

The Professionals' Role in the Information Society

This study attempts to analyze the extent to which the professionals' responsibilities have changed in the information society, how the concept of professionalism is perceived nowadays and how this concept is applied both in the info-documentary institutions and in the information sciences. The impact of information and information technology has always been considered as a source of new and significant concerns on the one hand, and of new dilemmas for the professionals, on the other. Therefore, it is necessary to analyze the relation between the „professional” and „managerial” perspectives and the redefinition of professionalism in the information society.

Keywords: *information society, professionalism, information professionals, information sciences*

Există o ipoteză ce implică o oarecare îndoială, în cercetarea profesională, despre profesiunea proprie și despre șirul de preocupări și multitudinea de interpretări a punctelor de vedere parțiale și incomplete despre activitatea individuală. Francis Bacon, în ***The elements of the common laws of England*** - *Elementele dreptului comun în Anglia*, afirma: „[...] eu am considerat fiecare om un datornic față de profesia sa,”¹ însă fiecare din datoriile noastre este diferită. Profesia noastră - fie cea de doctor, avocat, contabil, arhitect, inginer, supraveghetor sau chiar *bibliotecar* sau *om de știință în domeniul informării* - ne-a ajutat pe fiecare din noi să devenim ceea ce suntem.

¹ Francis Bacon, ***The elements of the common laws of England***, London: Assignes of I. More, Esq., 1630. [accesat 22.03.2010]. Disponibil: <http://books.google.ro/> sau <http://www.constitution.org/bacon/ecl.htm>

Dar ce este o „profesie?” Dicționarul ne spune că este „o ocupație plătită, în special una ce implică instruire și calificare formală.” Dale A. propune însă și alte două definiții:²

- chemare ce necesită cunoștințe specializate și pregătire, deseori lungă și intensivă;
- ocupație, precum avocatura, medicina sau ingineria, care implică instruire considerabilă și studiu de specialitate.

O concluzie care nu reiese din aceste citate, dar care este, sigur, de importanță majoră, este că profesiile sunt validate de societățile care le creează și le susțin. Noi vorbim de profesia de medic și îi apreciem pe medici, însă sunt și medici pe care nu-i respectăm. Noi respectăm arhitecții, chiar dacă nu totdeauna admirăm ceea ce ei produc. Pentru ca o profesie să fie recunoscută în societate, și mă refer aici la cea din cadrul structurilor infodocumentare, ar trebui ca un număr de criterii să fie clar definite:

- trebuie să existe un criteriu de identificare cu caracteristici clare, lucru care nu este accesibil imediat unei persoane neinițiate;
- trebuie să fie o ucenicie lungă, ce implică învățarea atât a teoriei, cât și a practicii (deși echilibrul poate varia foarte mult) și aplicarea celei din urmă;
- trebuie ca aplicarea conținutului tematic al acestei ucenicii să fie folositoare societății;
- profesia trebuie să promoveze standarde precise pentru produsele și serviciile care sunt realizate și livrate de membrii săi;
- membrii profesiei sunt responsabili individual pentru standardele muncii lor și pentru comportamentul lor profesional și sunt evaluați de un corp profesional care deține competențe pentru a garanta autoritatea.

² A. Dale, *Dispatches: Letters from the Corporanian war*. În: *Journal of Information Science*, 2001, vol. 27, nr. 6, p. 439-441.

Profesiile în domeniul informării: accentul pe tematica din structurile infodocumentare

Aplicarea acestor criterii la „*profesia din domeniul informării*” a fost însă totdeauna dificilă. Dacă luăm în considerare *biblioteconomia*, ca una dintre cele mai accesibile dintre profesiile din știința informării, atunci putem găsi căile să definim factorul tematic, care ar însemna primul dintre criteriile de mai sus. Thus Harrison clasifică astfel „*practicile*” profesionale ale bibliotecarului, ce trebuie să includă.³

- abstractizarea și indexarea;
- achiziționarea stocului și selectarea materialelor;
- activitatea bibliografică;
- catalogarea și clasificarea;
- activitatea de informare;
- serviciile de informare;
- organizarea bibliotecii;
- cooperarea cu biblioteca locală;
- promovarea serviciilor;
- conștientizarea profesională a noilor specialiști;
- activitatea de referință.

Este evident că, în timp ce o persoană neinițiată și-ar da seama, probabil, de incapacitatea ei de a realiza o operație pe creier sau de a efectua orice alte proceduri din medicină, același lucru nu este necesar în legătură cu factorul tematic listat de Harrison. Confrunțați cu implicarea într-o anumită acțiune, mulți *non-bibliotecari* ar avea un imbold în organizarea unei biblioteci și, cel puțin în mediile corporatiste, mulți procedează așa. După cum remarca Dale: „[...] *personalul neinstruit pare să organizeze serviciul la un standard care îi satisface pe angajați. Aș menționa (și pot, de obicei, demonstra) că profesioniștii din informare pot adăuga o valoare uriașă, însă sarcina este foarte dificilă.*”⁴

³ C. T. Harrison, *Writing a professional development report*. În: K. Wood, *A chartership reader*, London: Career Development Group, 2000, p. 48.

⁴ A. Dale, *op cit.*, p. 439-441.

Association of Research Libraries (ARL - Asociația Bibliotecilor de Cercetare) din SUA a preluat un studiu privind schimbarea rolurilor profesioniștilor bibliotecii. Metodologia a implicat chestionare trimise la 122 de biblioteci membre, iar 55 (45%) au fost returnate. Echipa de studiu a examinat fișa postului, care a fost publicată de bibliotecile membre în ultimii trei ani. Ei au concluzionat că „noile capacități cerute în fișele posturilor se concentrează în jurul tehnologiei și includ cunoștințe de tehnologii educaționale și instructive (sau predarea tehnologiilor), în special pentru instituțiile publice. Este normal să găsim anunțuri pentru pozițiile de referință, căutând persoane cu cunoștințe de resurse și produse electronice. [...]. Un număr semnificativ de descrieri adunate evidențiază că posturile au fost redefinite, pentru a se potrivi configurațiilor organizaționale noi sau reprojectate. [...] Multe posturi necesită demonstrarea de capacități de echipă: abilitatea de a lucra într-un mediu centrat pe „lucrul în echipă” sau lucrul „orientat spre client.”⁵

Un raport anterior al ARL, întocmit de Aguin Wilder, menționează și natura schimbărilor: „o deplasare de la abilitățile tradiționale ale bibliotecii și ale educației de bibliotecă, în general. Oricine posedă abilitatea de a conserva instruirea și capacitățile unei persoane, în timp ce aceasta se retrage din colectivitate și devine înlocuibilă.”⁶

Granițele ariei tematice se schimbă, însă, rapid. Tehnologia informațională domină acum producerea/organizarea/accesul la informație și utilizează o arie care nu este incidentă altor profesii. Riggs, într-o reevaluare a bibliotecii și a muncii informaționale, discută despre profesioniștii din știința informării, observând că „niciodată mai înainte, în istoria biblioteconomiei și a muncii informaționale, n-a existat o așa rapiditate a schimbării și o creștere a magnitudinii ambiguității, cum se întâmplă astăzi. Nu mai

⁵ Janice Simmons-Welburn, *Changing roles of library professionals*, Washington, Association of Research Libraries, may 2000, p. 10. [12.11.2010]. Disponibil: <http://www.arl.org/bm~doc/spec256web.pdf>

⁶ Stanley Wilder, *The changing profile of research library professional staff*, ARL, A Bimonthly Report. (208/209), Feb/Apr 2000, p. 1-5. [accesat 19.04.2010]. Disponibil: <http://www.arl.org/bm~doc/chgprofile.pdf>

putem considera că ceea ce a funcționat în biblioteci în trecut este și cea mai bună abordare în viitor.”⁷

Totuși, aceasta nu este singura schimbare. Distincția dintre profesioniști și ceilalți specialiști (terminologia este totdeauna insuficientă, termenul de *non-profesionalism* este nesatisfăcător, dacă ne referim la latura lui de neîncredere; *paraprofesionalismul* este plin de înțeles în cazul celor pasionați de cercetare) din personalul bibliotecii a fost totdeauna dificil de descris și, mai ales, de operat. Dar, la începutul tehnologiei informaționale și a comunicațiilor bazate pe servicii, distincția era și mai dificil de definit, din moment ce abilitățile pe care o echipă le cerea erau parțial „profesionale” și proveneau din diverse baze disciplinare.

Există o evidentă lipsă de încredere, printre profesioniștii din știința informării, în capacitatea de a lucra alături de cei cu alte (diferite) baze de cunoștințe. Afirmarea incomodă că aceasta ar dăuna profesioniștilor în bibliotecă, cel puțin în sectorul public al bibliotecii, a fost analizată de Jones și de colaboratorii săi: „Mulți bibliotecari erau nesiguri de rolul lor și mai puțin entuziaști decât asistenții de bibliotecă, în legătură cu schimbările survenite la locul lor de muncă. Ei au simțit că introducerea tehnologiilor pentru asigurarea serviciilor ar putea devaloriza abilitățile pe care le au deja și că, drept urmare, vor fi marginalizați.”⁸

Același raport sugera că profesioniștii în domeniul informării vor trebui să adopte și să se adapteze la cinci roluri noi:

- *de intermediari*, ajutând clienții să găsească ceea ce caută prin „labirintul informațional,”
- *de experți informaționali*, interpretând cerințele informaționale, găsind sursele de informare, reorganizând informația ș.a.m.d.;

⁷ D. E. Riggs, *Library and information work in context*. În: Maurice B. Line; Graham Mackenzie; Paul Sturges, *Librarianship and information work worldwide 1999*, London: Bowker Saur, 1999, p. 1-17.

⁸ B. Jones; M. Sprague; C. Nankiveli; K. Richter, *Staff in the New Library: Skill Needs and Learning Choices. Findings from Training the Future, a Public Library Research Project*, British Library Research and Innovation Report 152. London: British Library, 1999, p. 22-23.

- *de consultanți*, oferind ajutor și asistență în utilizarea calculatoarelor;
- *de sprijin pentru studiu*, acționând ca antrenori, instructori și mentori;
- *de management și sprijin*.

Un studiu asemănător a examinat dezvoltarea personalului și necesitățile de instruire și a sugerat că accentul trebuie pus, prioritar:⁹

- pe dezvoltarea abilităților interpersonale;
- pe abilitatea de a utiliza tehnologia informațională;
- pe lucrul în echipă;
- pe înțelegerea teoriei de învățare, pe planificare a cursului și pe metodele de susținere a acestuia;
- pe abilitățile manageriale;
- pe schimbarea rolurilor în relația de convergență cu bibliotecile și în computerizarea serviciilor;
- pe activitatea din cadrul contextelor de muncă bazate pe studiu.

Aceste constatări vizează atât echipa, cât și rolurile manageriale ce caracterizează munca informațională. Iar aceasta din urmă este văzută ca parte a soluționării problemei. Majoritatea profesioniștilor în domeniul informării lucrează în organizații dezvoltate, unde rolul lor este axat pe management și pe aplicarea abilităților lor profesionale. După cum au precizat mulți autori, abilitățile unui profesionist nu sunt aceleași cu cele ale unui bun manager. Peter Drucker merge chiar mai departe și sugerează că un bun profesionist devine rareori un manager bun.¹⁰ Știința *managementului de informație* este acea mare parte a profesiei în informare - și care, cu siguranță, nu include toate problemele - după care un manager bun, totuși necalificat, poate avea suficiente abilități pentru a fi sau a părea a fi un bun profesionist în informare. Ceea ce este mai mult decât un conflict real între

⁹ Margaret Oldroyd, *Staff development in academic libraries: present practice and future challenges*, London: Library Association Publishing, 1996, p. 138.

¹⁰ Peter Drucker, *The practice of management*, London: Heinemann, 1955, p. 335. [accesat 15.10.2010]. Disponibil: <http://books.google.ro/>

comportamentul profesionist și așteptările justificate ale organizației, precum și ale celor ce au fost însărcinați cu conducerea ei.

Persistă încă îndoiala că societatea informațională cere modele profesionale. Pe de o parte, fiindcă structurile ei tehnologice solicită specialiști care pot acționa ca ingineri ai informării ori ca arhitecți ai informării, specialiști care pot să se implice în toate domeniile și standardele; pe de altă parte, deoarece complexitatea organizației informaționale implică utilizarea sistemelor necesare și de către experții promotori ai informației, și de către profesori.

Totuși profesionalismul în aceste domenii este încă slab definit. Convergența cu liniile directe trasate în această lucrare și cu altele dovedește însă, peremptoriu, că o activitate bogată de promovare a progresului, în secolul XXI, este și posibilă, și indispensabilă.